Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JULIANE KOKOTT
przedstawiona w dniu 2 czerwca 2016 r.*

**Sprawa C-185/15**

**Marjan Kostanjevec**
**przeciwko**
**F&S Leasing GmbH**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Vrhovno sodišče Republike Slovenije (sąd najwyższy, Republika Słowenii)]

Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 — Czasowy zakres zastosowania — Powództwo wzajemne, w ramach którego dochodzone jest roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia — Umowa lub roszczenia wynikające z umowy — Miejsce wykonania zobowiązania

## I – **Wprowadzenie**

1. W niniejszej sprawie Trybunał został skonfrontowany z dość nietypową pod względem procesowym jak i faktycznym konstelacją, w odniesieniu do której sąd odsyłający przedłożył mu różne pytania prejudycjalne, które bez wyjątku dotyczą rozporządzenia (WE) nr 44/2001**.

2. Przedmiotem pytań prejudycjalnych jest z jednej strony kwestia, czy powództwo, w ramach którego zobowiązany uprzednio w wyroku do zapłaty konsument, po uchyleniu tego wyroku dochodzi od strony przeciwnej w drodze roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia zwrotu dokonanej płatności, może zostać uznane za powództwo wzajemne w rozumieniu niniejszego rozporządzenia. Z drugiej strony w niniejszej sprawie chodzi o wykładnię pojęć jurysdykcji w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów i jurysdykcji właściwej dla umowy w rozumieniu rozporządzenia (WE) nr 44/2001.

3. Jednak przed udzieleniem odpowiedzi na właściwe pytania prejudycjalne Trybunał będzie musiał zbadać, czy rozporządzenie (WE) nr 44/2001 ma zastosowanie do niniejszego przypadku, gdyż skierowane przeciwko konsumentowi powództwo o zapłatę zostało wytoczone przed przystąpieniem Republiki Słowenii do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 r.

* Język oryginału: niemiecki.

** Rozporządzenie Rady z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1).

## II – **Ramy prawne**

### A – *Prawo Unii*

1. Rozporządzenie nr 44/2001

4. Zgodnie z motywem 11 rozporządzenia nr 44/2001:

„Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca [zasadniczo skupiać się na miejscu] zamieszkania pozwanego […]".

5. Artykuł 5 rozporządzenia nr 44/2001 brzmi następująco:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

1) a) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy – przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane;

   b) w rozumieniu niniejszego przepisu – i o ile co innego nie zostało uzgodnione – miejscem wykonania zobowiązania jest:

      — w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały dostarczone albo miały zostać dostarczone;

      — w przypadku świadczenia usług – miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone;

   c) jeśli lit. b) nie ma zastosowania, wówczas stosuje się lit. a); […]".

6. Zgodnie z art. 6 rozporządzenia nr 44/2001:

„Osoba mająca miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być również pozwana: […]

3) w sprawach dotyczących powództwa wzajemnego, które opiera się na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo główne – przed sąd, w którym zawisło powództwo główne; […]".

7. Artykuł 15 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 przewiduje:

„Jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia z umowy, którą zawarła osoba, konsument, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, jurysdykcję określa się na podstawie niniejszej sekcji […],

a) jeżeli chodzi o umowę sprzedaży na raty rzeczy ruchomych; lub

b) jeżeli chodzi o umowę pożyczki spłacanej ratami lub inną umowę kredytową, która przeznaczona jest do finansowania kupna rzeczy tego rodzaju; lub

c) we wszystkich innych przypadkach, gdy druga strona umowy w państwie członkowskim, na terytorium którego konsument ma miejsce zamieszkania, prowadzi działalność zawodową lub gospodarczą lub taką działalność w jakikolwiek sposób kieruje do tego państwa członkowskiego lub do kilku państw włącznie z tym państwem członkowskim, a umowa wchodzi w zakres tej działalności".

8. Zgodnie z art. 16 rozporządzenia nr 44/2001 regulacja dotycząca jurysdykcji w sprawach z zakresu umów z udziałem konsumentów „nie narusza prawa do wytoczenia powództwa wzajemnego przed sąd, przed którym zgodnie z niniejszą sekcją zawisło powództwo główne".

9. Artykuł 28 rozporządzenia nr 44/2001 przewiduje:

„[…] Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisłe są sprawy, które pozostają ze sobą w związku, każdy sąd, przed który wytoczono powództwo później, może zawiesić postępowanie.

[…]

3. W rozumieniu niniejszego artykułu uważa się, że sprawy pozostają ze sobą w związku, jeżeli istnieje między nimi tak ścisła więź, że pożądane [wskazane] jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń".

10. Przepis przejściowy art. 66 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 brzmi następująco:

„Przepisy niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie tylko do takich powództw i dokumentów urzędowych, które zostały wytoczone bądź sporządzone po jego wejściu w życie".

2. Rozporządzenie nr 864/2007 (Rzym II)

11. Motyw 7 rozporządzenia nr 864/2007*** przewiduje:

„Przedmiotowy zakres zastosowania oraz przepisy niniejszego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem […] (WE) nr 44/2001 […] oraz z instrumentami dotyczącymi prawa właściwego dla zobowiązań umownych".

12. Artykuł 10 ust. 1 rozporządzenia nr 864/2007 stanowi:

„Jeżeli zobowiązanie pozaumowne z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, w tym także z nienależnego świadczenia [w związku z nienależnym świadczeniem], dotyczy istniejącego pomiędzy stronami stosunku, takiego jak stosunek wynikający z umowy lub z czynu niedozwolonego, który jest ściśle związany z tym bezpodstawnym wzbogaceniem, podlega ono prawu właściwemu dla tego stosunku".

3. Rozporządzenie nr 593/2008 (Rzym I)

13. Motyw 7 rozporządzenia nr 593/2008**** brzmi następująco:

„Przedmiotowy zakres zastosowania oraz przepisy niniejszego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem […] (WE) nr 44/2001 […] oraz rozporządzeniem […] Rzym II […]".

*** Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) (Dz.U. 2007, L 199, s. 40).

**** Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. 2008, L 177, s. 6).

14. Artykuł 12 ust. 1 rozporządzenia nr 593/2008 stanowi:

„Prawo właściwe dla umowy na podstawie niniejszego rozporządzenia ma zastosowanie w szczególności do:

[…]

e) skutków nieważności umowy”.

B – *Prawo krajowe*

15. Zgodnie ze słoweńskim prawem dotyczącym zobowiązań, podmiot, który uzyskał korzyść bez podstawy prawnej ze szkodą dla innych, jest zobowiązany zwrócić uzyskaną korzyść w naturze, jeżeli jest to możliwe lub jej równowartość w pieniądzu. Zobowiązanie do zwrotu względnie do spełnienia świadczenia zastępczego istnieje również wówczas, gdy podmiot uzyskuje korzyść w oparciu o podstawę, która odpada w późniejszym okresie.

## III – **Postępowanie główne i pytania prejudycjalne**

16. Strony w postępowaniu głównym zawarły w dniu 14 stycznia 1994 r. umowę leasingu finansowego, z której leasingodawca wyprowadza roszczenie o zapłatę. Roszczenia tego po raz pierwszy dochodził na drodze prawnej przeciwko leasingobiorcy w 1995 roku i w 2004 r. uzyskał wyrok, który po nieskutecznej apelacji stał się prawomocny i wykonalny. W 2006 roku w celu realizacji tego wyroku strony zawarły ugodę, zgodnie z którą zapłacona miała zostać kwota w wysokości 18 678,45 EUR.

17. Leasingobiorca przy pomocy dalszego dopuszczalnego środka odwoławczego zaskarżył jednak wyrok zobowiązujący go do zapłaty*****. W związku z tym środkiem odwoławczym Vrhovno sodišče Republike Slovenije (sąd najwyższy Republiki Słowenii) w dniu 9 lipca 2008 r. uchylił orzeczenia nakazujące zapłatę na rzecz leasingodawcy żądanych przez niego kwot i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji. W tym stadium postępowania leasingobiorca wytoczył przeciwko leasingodawcy powództwo wzajemne, żądając zwrotu kwoty 18 678,45 EUR wraz z odsetkami, a ponieważ wyrok z 2004 r., w którym uznane zostało żądanie leasingodawcy został uchylony, oparł swoje powództwo na zarzucie bezpodstawnego wzbogacenia.

18. W efekcie tego przekazania do ponownego rozpoznania roszczenie leasingodawcy o zapłatę zostało prawomocnie oddalone. Leasingobiorca natomiast przeprowadził swój wniosek skutecznie w pierwszej i drugiej instancji. Przegrany obecnie leasingodawca w telefonicznym kontakcie z sądem odsyłającym zakwestionował międzynarodową jurysdykcję sądów słoweńskich w odniesieniu do powództwa leasingobiorcy.

19. W tych okolicznościach sąd odsyłający zawiesił postępowanie i zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

1) Czy pojęcie powództwa wzajemnego w rozumieniu art. 6 [pkt] 3 rozporządzenia […] nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono również powództwo wytoczone jako powództwo wzajemne w rozumieniu prawa krajowego po tym jak w postępowaniu rewizyjnym****** […] uchylony został prawomocny i wykonalny wyrok, wydany w postępowaniu

***** W pkt 3 wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym przedmiotowy słoweński środek odwoławczy został określony jako „skarga rewizyjna”. Według niemieckiego rozumienia pojęć chodzi tu jednak raczej o wniosek o ponowne wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem.

****** Odnośnie do pojęcia skargi rewizyjnej por.przypis 5.

z powództwa głównego pozwanej******* a sama sprawa została przekazana sądowi pierwszej instancji w celu ponownego rozpatrzenia, w wypadku gdy powód******** w swym powództwie wzajemnym opartym na bezpodstawnym wzbogaceniu, żąda zwrotu kwoty, do której zapłacenia został zobowiązany na podstawie wyroku, który został uchylony, wydanego w postępowaniu z powództwa wzajemnego pozwanej?

2) Czy pojęcie „sprawy dotyczącej umów z udziałem konsumentów", o którym mowa w art. 15 ust. 1 rozporządzenia […] nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono również sytuację, w której konsument wytacza swe powództwo, w ramach którego podnosi roszczenie oparte na bezpodstawnym wzbogaceniu, jako powództwo wzajemne w rozumieniu prawa krajowego związane z powództwem głównym, przy czym dotyczy ono jednak sprawy z zakresu umowy z udziałem konsumenta w rozumieniu wspomnianego przepisu rozporządzenia […] nr 44/2001 i w drodze którego powód -konsument żąda zwrotu kwoty, do której zapłacenia został zobowiązany w uchylonym (później) wyroku, wydanym w postępowaniu wszczętym z powództwa głównego pozwanej, a więc zwrotu kwoty wynikającej ze sprawy z zakresu umów z udziałem konsumentów?

3) Jeżeli w opisanym powyżej przypadku nie ma możliwości oparcia jurysdykcji ani na zasadach jurysdykcji w zakresie powództw wzajemnych ani na zasadach jurysdykcji w sprawach z zakresu umów z udziałem konsumentów:

   a) Czy pojęcie „umowy lub roszczenia wynikającego z umowy", o którym mowa w art 5 pkt 1 rozporządzenia […] nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono również powództwo, w ramach którego powód podnosi roszczenie oparte na bezpodstawnym wzbogaceniu, lecz wytoczone jako powództwo wzajemne w rozumieniu prawa krajowego, związane z powództwem głównym pozwanej, które dotyczy stosunku umownego pomiędzy stronami, jeżeli celem roszczenia opartego na bezpodstawnym wzbogaceniu jest zwrot kwoty, do której zapłacenia powód został zobowiązany w uchylonym (później) wyroku, wydanym w postępowaniu wszczętym z powództwa głównego pozwanej, a więc zwrot kwoty wynikającej ze sprawy z zakresu umów z udziałem konsumentów?

   Jeżeli na poprzednie pytanie można udzielić odpowiedzi twierdzącej:

   b) Czy w opisanym powyżej przypadku jurysdykcję według miejsca wykonania zobowiązania w rozumieniu art 5 pkt 1 rozporządzenia […] nr 44/2001 należy badać w oparciu o zasady normujące wykonywanie zobowiązań wynikających z roszczenia mającego za podstawę bezpodstawne wzbogacenie?

## IV – **Ocena prawna**

20. Sąd odsyłający pyta przede wszystkim o właściwość sądu w wypadku powództwa wzajemnego w odniesieniu do roszczenia leasingobiorcy o zwrot i – w drugim pytaniu – o właściwość sądu w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów. Sąd swoje trzecie pytanie stawia tylko na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na dwa pierwsze pytania, a jego drugą część tylko na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pierwszą część trzeciego pytania.

******* Chodzi tutaj o leasingodawcę i pozwaną wzajemną.

******** Chodzi tutaj o leasingobiorcę i powoda wzajemnego.

21. Wszystkie pytania prejudycjalne dotyczą wykładni rozporządzenia nr 44/2001. Nie jest jednakże oczywiste, czy w kontekście przedstawionego przez sąd odsyłający przebiegu postępowania Trybunał musi jest zobowiązany do udzielenia odpowiedzi. Jest raczej wątpliwe, czy wymienione rozporządzenie w aspekcie czasowego zakresu zastosowania w ogóle może mieć zastosowanie w odniesieniu do postępowania głównego.

22. Rozporządzenie nr 44/2001 zaczęło obowiązywać na terytorium Słowenii z dniem 1 maja 2004 r., tj. z chwilą przystąpienia Słowenii do Unii Europejskiej*********. Natomiast postępowanie przeciwko występującemu z powództwem wzajemnym leasingobiorcy sięga wstecz aż do roku 1995, a więc do czasu przed przystąpieniem Republiki Słowenii do Unii Europejskiej.

23. Dlatego przed rozważeniem pytań prejudycjalnych należy w pierwszej kolejności wyjaśnić możliwość zastosowania w niniejszej sprawie rozporządzenia nr 44/2001. W razie konieczności zaprzeczenia zastosownia nie byłoby potrzeby udzielania odpowiadzi na pytania prejudycjalne, gdyż nie pozostawałyby one w żadnym związku ze sporem prawnym zawisłym przed sądem odsyłającym i miałyby hipotetyczny charakter.**********

A – *W przedmiocie czasowego zakresu zastosowania rozporządzenia nr 44/2001*

24. Zgodnie z art. 66 rozporządzenia nr 44/2001 należy je stosować tylko do takich powództw, które zostały wytoczone *po wejściu w życie rozporządzenia*.

25. Wobec powyższego rozporządzenie w sposób oczywisty nie ma zastosowania do kwestii pierwotnego roszczenia leasingodawcy o zapłatę z roku 1995.

26. To roszczenie leasingodawcy o zapłatę nie jest jednak bezpośrednim punktem odniesienia pytań prejudycjalnych. Dotyczą one raczej powództwa wzajemnego leasingobiorcy z roku 2008, które wytoczył, gdy po prawomocnym zakończeniu postępowania słoweńskiego zostało ono przekazane ponownie do sądu pierwszej instancji. W tym czasie można już było stosować w Republice Słowenii rozporządzenie nr 44/2001.

27. Z tego względu decyzdując znaczenie ma tutaj kwestia, czy te działania w celu uzyskania ochrony prawnej stanowią samoistne „powództwo” w rozumieniu art. 66 rozporządzenia nr 44/2001 i czy niezależnie od tego, że postępowanie generalnie sięga wstecz do roku 1995, powództwo to objęte jest czasowym zakresem zastosowania rozporządzenia.

28. Komisja Europejska nie może podzielić takiego poglądu. W jej opinii postępowanie należy traktować jako całość i czasowo usytuować w okresie przed wejściem w życie rozporządzenia nr 44/2001 w Słowenii. Z tego względu uznaje ona pytania prejudycjalne za niedopuszczalne.

29. Jednakże tego rodzaju ogólna ocena nie jest ani konieczna, ani oczywista.

30. Po pierwsze prowadzone przeciwko leasingobiorcy postępowanie doprowadziło już do prawomocnego zakończenia, zanim w 2008 r. zostało przekazane do sądu pierwszej instancji. W świetle powyższego, w kontekście skutku blokującego, jaki pociąga za sobą status prawomocności jest już wątpliwe, czy z punktu widzenia prawa Unii należy w ogóle zakładać ciągłość postępowania sięgającą wstecz aż do 1995 roku, czy też byłoby jednak bardziej wskazane, by uznać zakończone już postępowanie za wznowione w 2008 r., a więc w okresie, gdy w Słowenii obowiązywało już rozporządzenie nr 44/2001.

********* Odnośnie do czasowego zakresu zastosowania rozporządzenia nr 44/2001 por. wyrok Wolf Naturprodukte (C-514/10, EU:C:2012:367, pkt 19) oraz opinię rzecznika generalnego Cruza Villalóna w tej samej sprawie (C-514/10, EU:C:2012:54, pkt 25).

********** Wyrok Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 21 i przytoczone tam orzecznictwo.

31. W przypadku art. 66 rozporządzenia nr 44/2001 poza tym – inaczej niż np. w przypadku jego art. 30 pkt 1********** – decydujące nie jest złożenie w ogóle (pierwszego) pisma procesowego wszczynającego postępowanie, lecz wytoczenie określonego powództwa. Jeśli zostanie ono wytoczone po wejściu w życie rozporządzenia, to zgodnie z art. 66 rozporządzenia jego zakres zastosowania należy uznać za otwarty.

32. Z art. 66 rozporządzenia nie wynika jednak, by w tej sytuacji, w ramach złożonego postępowania obejmującego wiele powództw, rozumieć przez to tylko *pierwsze* powództwo. Jeśli z kolei jako „powództwo" zgodnie z wyrokiem w sprawie Danvaern Production********** rozumie się samoistne działania w celu uzyskania ochrony prawnej z żądaniem wykraczającym poza odrzucenie żądań strony przeciwnej, to możliwe będzie uznanie sądownego dochodzenia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia wobec przeciwnika procesowego za „powództwo" w rozumieniu art. 66 rozporządzenia nr 44/2001.

33. Przeciwko takiemu rezulatatowi nie przemawia również okoliczność, że w art. 66 rozporządzenia nr 44/2001 w niektórych wersjach językowych nie zostało użyte pojęcie „powództwo" lecz „postępowanie"**********, nie stoi w sprzeczności z powyższym wnioskiem. Z samego faktu użycia pojęcia „postępowanie" bowiem nie wynika, że do celów art. 66 powództwo i powództwo wzajemne muszą razem tworzyć jednolite, ciągłe postępowanie. Nawet, gdyby określone systemy prawne w niektórych państwach członkowskich miały się rozwijać w tym kierunku, nie stałoby to w sprzeczności z zaproponowaną tutaj autonomiczną wykładnią art. 66.

34. W związku z powyższym należy przyjąć założenie, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, którego pytania w całości dotyczą dochodzonego w 2008 r. roszczenia leasingobiorcy z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, jest objęty czasowym zakresem zastosowania rozporządzenia nr 44/2001.

35. Z tego względu pytania prejudycjalne nie są hipotetyczne i Trybunał powinien udzielić na nie odpowiedzi.

## B – *W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego*

36. Poprzez pierwsze pytanie prejudycjalne sąd odsyłający w istocie dąży do ustalenia, czy dla działań w celu uzyskania ochrony prawnej, takich jak w postępowaniu głównym, właściwa jest jurysdykcja w zakresie powództwa wzajemnego z art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

37. Dlatego oprócz generalnego ustalenia zakresu pojęciowego prawnej instytucji powództwa wzajemnego należy w dalszej części przeanalizować, czy w rozumieniu wymienionego przepisu roszczenie leasingobiorcy z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia „opiera się na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo [leasingodawcy]".

********** Przepis ten dotyczy rozgraniczenia jurysdykcji kilku sądów, do których kolejno została wniesiona sprawa i obowiązuje ponadto tylko w odniesieniu do sekcji 9 rozdziału II rozporządzenia, w której nie znajduje się jednak omawiany tu art. 66.

********** Wyrok Danværn Production (C-341/93, EU:C:1995:239, pkt 18).

********** Zobacz np. angielską („legal proceedings"), szwedzką („rättsliga förfaranden „) i słoweńską („pravne postopke") wersję. Natomiast francuska, włoska oraz hiszpańska wersja językowa zorientowane są terminologicznie na pojęciu „action judiciaire".

1. Pojęcie powództwa wzajemnego w rozumieniu art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001

38. Wykładni pojęcia powództwa wzajemnego w rozumieniu art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w sposób autonomiczny. Trybunał skonkretyzował je w sprawie Danvaern Productions w taki sposób, że obowiązuje ono względem żądań mających na celu odrębne orzeczenie nie niekorzyść powoda, w ramach których może być ewentualnie dochodzona także kwota wyższa od żądanej przez powoda i która może być nadal wymagana nawet wówczas, gdy powództwo powoda zostanie oddalone**********.

39. W formie powództwa wzajemnego musi zatem być dochodzone roszczenie odrębne od roszczenia powoda, którego przedmiotem jest odrębne orzeczenie na jego niekorzyść**********.

40. Należy przyjąć, iż taka sytuacja miała miejsce w niniejszym przypadku.

41. W przypadku roszczenia o zwrot dokonanej płatności chodzi bowiem o samoistne żądanie leasingobiorcy, którego przedmiotem jest odrębne orzeczenie na niekorzyśc leasingodawcy, a mianowicie w sprawie zwrotu korzyści uzyskanej bez podstawy prawnej. Takie żądanie nie stanowi jedynie zwykłego środka obrony przeciwko wytoczonemu przez przeciwnika procesowego powództwu o zapłatę.

2. Pojęcie „[opierania] się na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo główne”

42. Artykuł 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 wymaga ponadto, by powództwo wzajemne opierało się „na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo główne”.

43. Trybunał dotychczas nie zajmował się wyczerpująco wykładnią pojęcia „[opierania] się na tej samej umowie lub na tym samym stanie faktycznym, na których zostało oparte powództwo główne”**********. Także ono powinno podlegać autonomicznej wykładni z uwzględnieniem celów rozporządzenia, przy czym nie wydaje się jednak konieczne odniesienie do orzecznictwa w związku z art. 28 rozporządzenia**********.

44. Cel szczególnej jurysdykcji w sprawach dotyczących powództwa wzajemnego polega na tym, by umożliwić stronom prawne rozstrzygnięcie ich wzajemnych roszczeń w ramach jednego i tego samego postępowania przed tym samym sądem**********, o ile roszczenia te oparte są na wspólnym stanie faktycznym, a zatem wynikają z zawartej przez strony umowy lub ze stanu faktycznego, uzasadniającego bezpośrednio powództwo**********.

45. W niniejszej sprawie mamy właśnie do czynienia z takim przypadkiem, bowiem podnoszone w formie powództwa wzajemnego roszczenie o zwrot wynika z umowy leasingu, która stanowi podstawę prawną dochodzonego przez powoda roszczenia o zapłatę.

********** Wyrok Danvaern Production (C-341/93, EU:C:1995:239, pkt 12).

********** Opinia rzecznika generalnego Légera w sprawie Danvaern Production (C-341/93, EU:C:1995:139, pkt 26).

********** Zobacz postanowienie w sprawie oczywiście niedopuszczalnego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym Reichling (C-69/02, EU:C:2002:221).

********** Także w tym przepisie zawarte jest pytanie o „związek” dwóch powództw. Zgodnie z brzmieniem („W rozumieniu niniejszego artykułu”) i systematyką art. 28 ust. 3 dotyczy on jednak *wyłącznie* sytuacji procesowej, w której istnieje ryzyko wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń, ponieważ przed różnymi sądami z różnych państw członkowskich wytoczone zostały pozostające ze sobą w związku powództwa. Natomiast przy wytaczaniu powództwa wzajemnego w ramach jednego i tego samego postępowania nie istnieje ryzyko wydania sprzecznych ze sobą orzeczeń.

********** Zobacz opinię rzecznika generalnego Légera w sprawie Danvaern Production (C-341/93, EU:C:1995:139, pkt 7 i 35).

********** Sprawozdanie na temat konwencji z dnia 17 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1979, C 59, s. 1, 28).

46. Wprawdzie dochodzenie zwrotu kwoty zapłaconej na skutek zobowiązania przez sąd oparte jest na bezpodstawnym wzbogaceniu, można je jednak oprzeć również na umowie leasingu, jako że roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia nie powstałoby bez umowy leasingu i świadczenia spełnionego w celu jej wykonania.

47. Pomocne w wyjaśnieniu, czy istnieje wystarczające powiązanie z zawartą przez strony umową, mogą być również wytyczne z rozporządzeń nr 593/2008 w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) oraz nr 864/2007 dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II). W rozporządzeniach Rzym I i Rzym II zawarta bowiem została zasada, że dla zwrotu świadczeń w związku z bezpodstawnym wzbogaceniem należy stosować prawo właściwe dla danej umowy********** i w związku z tym jako źródło roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia ostatecznie upatruje się umowę, dla wykonania której spełnione zostało dane świadczenie.

48. W świetle powyższych informacji także w przypadku opartych na bezpodstawnym wzbogaceniu powództw wzajemnych w ramach art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 zasadnym wydaje się zakładanie istnienia stosownej spójności i nawiązującego do umowy pierwotnego stosunku prawnego.

49. Wobec powyższego na pierwsze pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, że pojęcie „powództwa wzajemnego, które opiera się na tej samej umowie […], na któr[ej] zostało oparte powództwo główne" w rozumieniu art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 obejmuje również powództwo wytoczone po tym, gdy w ramach postępowania w przedmiocie środka zaskarżenia uchylony został prawomocny i wykonalny wyrok wydany w postępowaniu w przedmiocie powództwa głównego obecnej pozwanej a sama sprawa została przekazana sądowi pierwszej instancji w celu ponownego rozpatrzenia, i w drodze którego obecny powód, powołując się na bezpodstawne wzbogacenie, żąda zwrotu kwoty, którą zapłacił na podstawie wydanego w ówczesnym postępowaniu wyroku, który został później uchylony.

## C – *W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego*

50. W drodze drugiego pytanie prejudycjalnego sąd odsyłający zwraca się o ustalenie, czy powództwo konsumenta, w którym w odniesieniu do sprawy dotyczącej umowy z udziałem konsumenta w rozumieniu rozporządzenia nr 44/2001 podnosi on roszczenie oparte na bezpodstawnym wzbogaceniu w formie powództwa wzajemnego, stanowi również sprawę dotyczącą umów z udziałem konsumentów.

### 1. W przedmiocie dopuszczalności drugiego pytania prejudycjalnego

51. Sąd odsyłający nie ograniczył tego pytania do – niewystępującego w niniejszej sprawie – przypadku zanegowania jurysdykcji w zakresie powództwa wzajemnego.

52. W zaistniałej tutaj konstelacji udzielenie odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne nie wydaje się być nadal istotne z uwagi na fakt, że niezależnie od tego w postępowaniu głównym znajduje zastosowanie jurysdykcja w zakresie powództwa wzajemnego z art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 i już z tego względu należy potwierdzić międzynarodową jurysdykcję słoweńskich sądów.

********** Według systematyki w przypadku umów dotkniętych nieważnością należy uznać pierwszeństwo art. 12 ust. 1 lit. e) rozporządzenia Rzym I przed art. 10 ust. 1 rozporządzenia Rzym II (por. NomosKommentar-BGB/Leible, Artykuł 12 Rom I, pkt 35 z dalszymi odniesieniami).

2. Z ostrożności: Merytoryczna ocena drugiego pytania prejudycjalnego

53. Z ostrożności należy krótko omówić drugie pytanie i zbadać charakter prawny podnoszonego w ramach powództwa wzajemnego roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w świetle jurysdykcji w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów.

54. Odnośnie do jurysdykcji w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów Trybunał stosował szerokie podejście i uznał ją także w przypadku roszczeń mających jedynie „ścisły związek" z umową z udziałem konsumenta**********. Działanie w celu uzyskania ochrony prawnej, takie jak w postępowaniu głównym, tj. uzyskania zwrotu kwoty zapłaconej w ramach wykonania umowy z udziałem konsumentów – tutaj: umowy leasingu finansowego – wykazuje taki ścisły związek.

55. Wobec powyższego na drugie pytanie prejudycjalne należałoby odpowiedzieć, że pojęcie „sprawy dotyczącej umów z udziałem konsumentów", o którym mowa w art. 15 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono również powództwo konsumenta oparte na bezpodstawnym wzbogaceniu, związane z prowadzoną przeciwko niemu inną sprawą dotyczącą umów z udziałem konsumentów i mające na celu uzyskanie zwrotu kwoty, do której zapłacenia konsument został zobowiązany w wyroku wydanym w powyższej innej sprawie dotyczącej umów z udziałem konsumentów i następnie uchylonym.

D – *W przedmiocie trzeciego pytania prejudycjalnego*

56. Zadając trzecie pytanie sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy (i w konkretnym przypadku w jaki sposób) znajduje zastosowanie przepis z art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, dotyczący jurysdykcji właściwej dla umowy, gdy leasingobiorca – tak jak w postępowaniu głównym – dochodzi roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

57. W sytuacji, gdy jurysdykcja słoweńskich sądów może zostać oparta zarówno na zasadach jurysdykcji w zakresie powództw wzajemnych jak i na zasadach jurysdykcji w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów, nie jest konieczne udzielenie odpowiedzi na trzecie pytanie. Z ostrożności należy je krótko przeanalizować.

1. W przedmiocie pierwszej części trzeciego pytania prejudycjalnego

58. Pojęcie „umowy lub roszczeń wynikających z umowy", o którym mowa w art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, dotyczy przede wszystkim wszelkich zobowiązań, dobrowolnie zaciągniętych względem innej osoby**********. Przepis art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 obejmuje przy tym nie tylko zobowiązania wynikające bezpośrednio z umowy, lecz także zobowiązania o charakterze wtórnym, m. in. roszczenia odszkodowawcze lub roszczenia o zwrot, które pojawiają się w miejsce niewykonanego zobowiązania umownego**********.

59. W tym kontekście Trybunał wyjaśnił ostatnio w sprawie Profit Investment SIM, że „powództwa zmierzające do unieważnienia umowy oraz do zwrotu kwot nienależnie zapłaconych na jej podstawie, mieszczą się w pojęciu »umowy lub roszczenia wynikającego z umowy« w rozumieniu tego przepisu"********** i oparł się przy tym na „związ[ku] przyczynowy[m] pomiędzy uprawnieniem do zwrotu a stosunkiem umownym"**********.

********** Zobacz ostatnio wyrok Hobohm (C-297/14, EU:C:2015:844, pkt 33).

********** Wyroki: Handte (C-26/91, EU:C:1992:268), Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, pkt 23) oraz Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, pkt 48, 50).

********** Zobacz wyrok de Bloos (Rs. 14/76, EU:C:1976:134).

********** Wyrok Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282, pkt 58).

********** Wyrok Profit Investment SIM (C-366/13, EU:C:2016:282, pkt 55).

60. Powyższe podejście można bez problemu zastosować do podlegającej rozstrzygnięciu niniejszej sprawy, w której nie chodzi wprawdzie o umowę dotkniętą nieważnością sensu stricto, lecz o płatność, która ze względu na uchylenie wyroku zobowiązującego do zapłaty, stała się nienależna.

61. Dlatego na pierwszą część trzeciego pytania prejudycjalnego należałoby odpowiedzieć, że wykładni zwrotu „jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy" w rozumieniu art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w taki sposób, że obejmuje on również takie powództwo, jak to w postępowaniu głównym, za pomocą którego leasingobiorca dochodzi roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

2. W przedmiocie drugiej części trzeciego pytania prejudycjalnego

62. Druga część trzeciego pytania prejudycjalnego ma na celu ustalenie miejsca wykonania zobowiązania wynikającego ze spornego roszczenia.

63. Z uwagi na fakt, że stanowiąca przedmiot postępowania główne umowa leasingu finansowego, w odniesieniu do której sformułowane zostało roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, nie jest ani umową sprzedaży**********, ani umową o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b)**********, w niniejszym przypadku miejsce wykonania zobowiązania określane jest na podstawie art. 5 pkt 1 lit. c) w związku lit. a), tj. na podstawie prawa krajowego, które ma zastosowanie w odniesieniu do dochodzonego roszczenia**********.

64. Ponieważ w orzecznictwie w przypadku roszczeń wtórnych za miarodajne uważane jest to zobowiązanie, którego niewypełnienie stanowi podstawę do uzasadnienia żądań**********, również w przypadku roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia wskazane wydaje się zorientowanie się na miejsce wykonania pierwotnego (rzekomego) zobowiązania do zapłaty. Podobny wydźwięk mają również oceny z art. 12 ust. 1 lit. e) rozporządzenia Rzym I, zgodnie z którymi także skutki nieważnej umowy (m. in. jej anulowanie) podlegają prawu właściwemu dla umowy**********.

65. W związku z powyższym na drugą część trzeciego pytania prejudycjalnego należałoby odpowiedzieć, że miejsce wykonania zobowiązania w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 należy ustalić, stosując przepisy prawa krajowego regulujące pierwotne, wynikające z umowy zobowiązanie do spełnienia świadczenia, którego zwrot jest obecnie dochodzony.

********** W przedmiocie wymogu dostawy rzeczy ruchomych zobacz wyrok Car Trim (C-381/08, EU:C:2010:90, pkt 32 i nast.).

********** W przedmiocie zanegowania pojęcia usługi w przypadku przyznania uprawnienia do korzystania z prawa własności intelektualnej zob. wyrok Falco Privatstiftung (C-533/07, EU:C:2007:257, pkt 29).

********** Zobacz wyrok Tessili/Dunlop (Rs. 12/76, EU:C:1976:000, pkt 13, 15), a w kwestii zastosowania tego orzecznictwa w odniesieniu do art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 zobacz wyrok Falco Privatstiftung (C-533/07, EU:C:2007:257, pkt 47 i nast.).

********** Wyrok De Bloos (Rs. 14/76, EU:C:1976:134, pkt 13 i 14).

********** Zobacz powyżej pkt 46 oraz Rauscher/Leible, EuZPR/EuIPR (2011), pkt 30 z dalszymi odniesieniami.

## V – **Wnioski**

66. W świetle powyższych rozważań, jako że tylko odpowiedź na pierwsze pytanie prejudycjalne ma znaczenie dla sprawy, proponuję Trybunałowi, aby na pytania prejudycjalne odpowiedział w następujący sposób:

67. Pojęcie „powództwa wzajemnego, które opiera się na tej samej umowie […], na któr[ej] zostało oparte powództwo główne" w rozumieniu art. 6 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 obejmuje również powództwo wytoczone po tym, gdy w ramach postępowania w przedmiocie środka zaskarżenia uchylony został prawomocny i wykonalny wyrok wydany w postępowaniu w przedmiocie powództwa głównego obecnej pozwanej a sama sprawa została przekazana sądowi pierwszej instancji w celu ponownego rozpatrzenia, i w drodze którego obecny powód, powołując się na bezpodstawne wzbogacenie, żąda zwrotu kwoty, którą zapłacił na podstawie wydanego w ówczesnym postępowaniu wyroku, który został później uchylony.